

Rob Arbeider, IPC Groene Ruimte:

'Biodiversiteit kun je zelf

Enige vakkennis is handig, maar om te weten of een park of woonwijk rijk aan soorten is, hoef je echt geen soortenspecialist te zijn, vindt Rob Arbeider. Voor de gemeentelijke groenman ontwikkelde hij de Meetlat Biodiversiteit.

Tekst en beeld Miranda Vrolijk

Rob Arbeider

Tijdens het interview herhaalt hij het keer op keer: focus je bij het natuurbeheer niet alleen op individuele soorten, maar richt je op de opbouw van de omgeving. Als je daar de juiste voorwaarden schept, dan is een grote soortenrijkdom een logisch gevolg. Maar wat zijn dat dan: *de juiste voorwaarden?* Rob Arbeider, al 36 jaar verbonden aan opleidingsinstituut IPC Groene Ruimte in Arnhem, heeft hiervoor de 'Meetlat Biodiversiteit in de Praktijk' ontwikkeld. Een praktisch instrument waarmee een groenbeheerder, een ontwerper, een eco-loog, maar in principe ook een gewone burger, eenvoudig de biodiversiteit van parken en groenstroken in kaart kan

De meetlat bestaat uit een lijst vragen waarmee je een locatie punten toekent. Hoe vaker je 'ja' kunt invullen hoe hoger de totaalscore, hoe groter de biodiversiteit.

meten'

brengen aan de hand van vier groepen voorwaarden.

Arbeider: „Het barst in Nederland van de soorten, we hebben er ruim 36.000 (flora en fauna *red.*). Van kevers alleen al zijn er zo'n 4.000 stuks. Verreweg de meeste kennen we niet. Waarom zou je je dan bijvoorbeeld alleen op zeldzame soorten als de ijsvogel richten, of op orchideeën, of op de zogenoemde aai-bare soorten? Terwijl je met eenvoudige maatregelen een heleboel andere, wellicht onbekende en doorsnee soorten, helpt. Die allemaal een functie hebben in de natuur!” Waar het Arbeider om gaat, is dat de basis van een omgeving – de inrichting en het beheer ervan – zo in elkaar zit dat de biodiversiteit hoog is. „Als je je daarna op soorten gaat richten, de salamanders bijvoorbeeld, dan is dat natuurlijk prima. Maar eerst moet je ervoor zorgen dat de basis goed in elkaar zit.”

Punten scoren

In de meetlat – twaalf pagina's formaat A4 – zijn de voorwaarden onderverdeeld in vier groepen, de zogenoemde prestatie-indicatoren waarop ontwerpers en beheerders kunnen sturen. Dit zijn: bosgemeenschap en structuurvariatie, gradiënten en watergebonden indicatoren, planten (kruiden, bomen, struiken) en schuilplekken en verplaatsingsmogelijkheden. Per groep heeft Arbeider een aantal vragen geformuleerd, waarmee je afhankelijk van het antwoord een locatie punten kunt toekennen. Dit gebeurt nu nog op papier, de verwachting is dat in de tweede helft van 2017 de meetlat via een app beschikbaar is.

Een vraag bij *Gradiënten en watergebonden indicatoren* is bijvoorbeeld: staan er waterplanten in het open water? Die zijn belangrijk als schuilplaats voor onder andere watervlooien, een belangrijke voedselbron in de voedselketen. Staat er één soort dan scoort de locatie twee punten, bij twee soorten drie punten, bij drie soorten vier punten en bij meer dan drie soorten acht punten.

Een voorbeeld van een vraag onder *Indicatoren planten* is: groeien er voor-

Henk van der Does, medewerker Beheer Openbare Ruimte gemeente Rotterdam

'Gebruik meetlat om op hele afdeling draagvlak voor natuurbeheer te creëren'

Binnen gemeente Rotterdam heeft de cursus over biodiversiteit al drie keer plaatsgevonden met telkens vijftien cursisten. Zowel ontwerpers en beheerders, de boswachter als de ecooloog hebben de cursus gevolgd. Volgens Henk van der Does, die de IPC-training naar de gemeente haalde, is de meetlat ideaal om alle neuzen binnen een afdeling dezelfde kant op te krijgen. Hij adviseert daarom nadrukkelijk om de cursus integraal te volgen. „Natuurbeheer vergt een andere manier van denken, het is belangrijk dat dat breed gedragen wordt binnen de hele afdeling. De meetlat is daarvoor een handreiking.” Het niveau tussen de deelnemers verschilde dan ook. „Voor sommige collega's was de cursus een bevestiging van waarmee ze met natuurbeheer al langer bezig zijn, maar voor andere was de stof heel nieuw.”

Verschillende gebieden zijn langs de meetlat gelegd. Onder meer het Zuiderpark, het Kralingsebos, Park16hoven en randen van een woonwijk. „Zowel parken waar Schotse Hooglanders rondlopen als die waar twintig keer in het seizoen het gras wordt gemaaid.” In groepjes van drie zijn de groengebieden geïnventariseerd. Volgens Van der Does vraagt de meetlat bij het invullen zeker wel enige vakkennis, vooral het bepalen van de

eventuele maatregelen om de biodiversiteit te verhogen en daarmee een hogere score te halen op de meetlat. Het volgen van de cursus helpt daarbij, omdat Rob Arbeider adviseert: „Om bijvoorbeeld meer dood hout te laten liggen, de stammen op te stapelen of de zomen van bosplantsoen maar één keer in de drie jaar af te zetten in plaats van jaarlijks.” Over de objectiviteit van de meetlat, zegt Van der Does: „Hij is objectief met een bandbreedte. Het is zeker geen wetenschap, maar de meetlat geeft wel een goede indruk op basis van de geconstateerde feiten. Daarmee is een gerichte dialoog mogelijk over verbeteringsmogelijkheden voor biodiversiteit.”

Bij inrichtingsplannen wordt momenteel geëxperimenteerd met de meetlat. Zo trekken de ontwerper en de ecooloog samen op bij de herinrichting van de Burgemeester Oudlaan in Kralingen. De beplanting wordt er gevarieerder en de beheermaatregelen worden erop afgestemd. Ook worden momenteel gazonbermen naar bloemrijke bermen omgevormd. Daarnaast is de meetlat volgens Van der Does te gebruiken als communicatiemiddel richting burgers. Vooral om uit te leggen waar sommige impopulaire beheermaatregelen als het minder maaien van grasvegetatie goed voor zijn.

jaarsbloeiërs? Groeit er niks, dan scoort de locatie nul punten, bij minder dan vijftig planten of minder dan 100 m² is dat drie punten waard en bij meer dan vijftig planten of meer dan 100 m² zes punten. „Met de antwoorden geef je dus geen beoordeling van 'goed' of 'fout', je constateert feitelijk of iets er is of niet. Je vult het niet in op basis van beleving, maar objectief”, legt Arbeider uit.

Bij de eerste groep, de *Indicatoren Bos-*

gemeenschap en Structuurvariatie, moet je eerst de zogenoemde PNV vaststellen, de Potentieel Natuurlijke Vegetatie, de bosgemeenschap die van nature op de plek thuishoort. Hiervoor kan de kaart met de Fysisch Geografische Regio's worden gebruikt die vóór in de meetlat staat, om te bepalen met welke grond je te maken hebt. „Maar uiteraard kun je voor de natuurlijke vegetatie ook clubs als IVN, de KNNV of Floron raadplegen.”

Gradiënten en watergebonden indicatoren vormen één van de vier groepen voorwaarden waarop je in de meetlat punten kunt scoren.

Schuilplekken belangrijkst

Voor elke van de vier groepen is een maximum aantal punten te scoren, waarbij opvalt dat voor *Schuilplekken en Verplaatsingsmogelijkheden* het hoogste aantal punten te behalen is. „De aanwezigheid van schuilplaatsen is immers één van de belangrijkste voorwaarden voor het voortbestaan van veel soorten”, zegt Arbeider. Vragen die dit meetbaar maken, zijn onder meer: ligt er blad op de grond? Staan er wintergroene soorten? Staat er ruigte/kruiden? En zijn barrières overbrugbaar?

In totaal zijn er 280 punten te behalen. Aan de hand van de scores per onderwerp kun je bepalen waarop een locatie hoog of laag scoort. „En kun je eenvoudig maatregelen nemen om een hogere score te behalen.” Als voorbeeld noemt Arbeider een park in Arnhem waar hij de meetlat heeft toegepast. Het park

scoorde relatief laag op de indicatoren planten. Door op verschillende plekken vuilbomen aan te planten - die meer dan drie maanden bloeien en belangrijke bijenplanten en waardplanten voor vlinders zijn - zou de score op dat onderwerp met acht punten omhooggaan. „Je hoeft echt niet meteen de hele boel op zijn kop te gooien”, verzekert Arbeider.

De meetlat is door Arbeider in diverse gemeentes toegepast, in gemeente Rotterdam bijvoorbeeld. Daar heeft hij onlangs tijdens drie cursussen de afdeling Beheer Openbaar Ruimte bijgespijkerd (zie kader pag.33). „De meetlat leert je om op een andere manier naar de natuur te kijken. Door niet de soorten te tellen, maar de omgeving in kaart te brengen. Bovendien heb je een praktisch communicatiemiddel in handen waarmee je de wethouder en burger kunt overtuigen van het nut van natuurlijk beheer.” <

Training Meetlat Biodiversiteit in de Praktijk

Via IPC Groene Ruimte kun je individueel of incompany de training Meetlat Biodiversiteit in de Praktijk volgen. Tijdens deze driedaagse training onder leiding van Rob Arbeider komen de natuurlijke processen aan bod die verantwoordelijk zijn voor de biodiversiteit. Daarnaast worden verschillende buitenobjecten langs de meetlat gelegd.